

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเรื่องบุคลิกภาพของผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา
ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารวรรณคดี และงานวิจัยต่าง ๆ โดยนำเสนอเป็น 3 ส่วน คือ

1. การนิเทศการศึกษา

- ความหมายการนิเทศการศึกษา
- ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา
- จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
- หลักการนิเทศการศึกษา
- กระบวนการในการนิเทศการศึกษา

2. การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

- ความหมายการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
- ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
- แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

3. บุคลิกภาพ

ความหมายของบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพ

- ทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์
- ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม
- ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม

การวัดบุคลิกภาพ

ซึ่งในแต่ละส่วนมี เนื้อหาดังต่อไปนี้

การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนของครู และในการการ เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการ เรียนของนักเรียน

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

ความหมายของการนิเทศการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ตามแนวความคิดและความเชื่อ ดังนี้

วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร และคณะ (2519) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือ การปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา หัวใจของความ สำเร็จในการปรับปรุง การศึกษาอยู่ที่คุณภาพของการสอนและวิธีการสอน ซึ่งจะต้องปรับปรุงโดยใช้กระบวนการ วิธีการ และ เทคนิคเฉพาะอย่าง

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2524) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามในทุกวิถีทางของผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยพัฒนาผู้ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษานี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาคตาม เป้าหมายที่กำหนดเกิดขึ้นกับผู้เรียน"

อาคม จันทร์สุนทร (2527) ได้ให้ความหมายการนิเทศการศึกษาว่า เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิดผลในขั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และบุคคลที่เป็นกลจักรใหญ่สำหรับการดำเนินการนิเทศการศึกษาให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้นั้นก็คือ ครูกับศึกษานิเทศก์ ซึ่งจะต้องมีการพบปะ เพื่อแลกเปลี่ยนปัญหาและความ คิดเห็น จะพบปะเป็นรายบุคคลหรือเป็นคณะก็ได้

นิพนธ์ ไทยพานิช (2528) สรุปว่า "การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดทำกิจกรรมและให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน"

สงัด อุทรานันท์ (2530) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา หมายถึงกระบวนการทำงานร่วมกันกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน"

คาร์เตอร์ วี. กู๊ด (Carter V. Good, 1959) ได้ให้ความหมายการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึงความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่การศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในการแนะนำครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ การศึกษา ให้รู้จักปรับปรุงการสอน ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ ทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครูในการเลือกและปรับปรุงวัสดุประสงค์ เนื้อหา วิธีสอน และการประเมินผลการสอน

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris, 1985) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาคือ สิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของ เพื่อจุดมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปในแนวทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดหมายหลักการของโรงเรียน

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคลากรทางการศึกษา จัดกระทำขึ้นเพื่อทำให้ประสิทธิภาพในการสอนของครูสูงขึ้น รวมถึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษานั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในหลายด้านดังนี้ : วิทยุ สาร (2519) ได้ระบุความจำเป็นไว้ดังนี้

จากการที่สภาพสังคม เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ทั้งในด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้ง เทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ ๆ การศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ครูซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัด การเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของการศึกษา ย่อมต้อง เปลี่ยนแปลงปรับปรุง และพัฒนาการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ ด้วย การนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษา เป็นอย่างมาก เพราะการนิเทศศึกษามุ่งแนะนำครูให้รู้วิธี ปรับปรุงการสอนหรือให้การศึกษ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา
ไว้ว่า

แม้ว่าเราจะสามารถหาครูผู้มีความสามารถ เข้ามาสู่ระบบ การศึกษาได้ ความต้องการการนิเทศศึกษาก็ยังคงมีความ จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เช่น การเปลี่ยนแปลง หลักสูตรในระดับต่าง ๆ การผลิตครู ซึ่งบางครั้งสถาบันผลิตครู นั้นยังไม่สามารถผลิตครูที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ อีกทั้งเมื่อครูไป ทำงานในสถานศึกษาแล้ว ครูจำเป็นจะต้องได้รับการฝึกอบรม ประจำอยู่ตลอดเวลาเพื่อฝึกฝนทักษะ และเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์อยู่เสมอ และเพื่อควบคุมรักษามาตรฐานการศึกษา ของประเทศให้ดำเนินไปในแนวทางเดียวกัน

นอกจากนั้น สาย ภาณุรัตน์ (2511) ได้ระบุถึงว่าการนิเทศการศึกษา ช่วยเหลือครูในหลาย ๆ ประการ คือ

1. ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจถ่องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหน้าที่ โดยเฉพาะของโรงเรียนที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษา
2. ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจในความต้องการของ เขาวชน และปัญหาต่าง ๆ ของเขาวชน และช่วยจัดสนองความต้องการของ เขาวชนอย่างดีที่สุดที่จะทำได้

3. ช่วยสร้างครูให้มีลักษณะความเป็นผู้นำ
4. ช่วยเสริมขวัญของคณะครูให้อยู่ในสภาพที่ดีและเข้มแข็ง และรวมหมู่คณะให้เป็นทีมที่ปฏิบัติงานร่วมกันด้วยสติปัญญาอันสูง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน
5. ช่วยกันพิจารณาความเหมาะสมของงาน ให้สอดคล้องกับความสามารถของครูแต่ละคน ช่วยประคับประคองครูให้ได้ใช้ความสามารถของตน ปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อย ๆ
6. ช่วยให้ครูได้พัฒนาการสอน
7. ช่วยฝึกครูใหม่ให้เข้าใจงานในโรงเรียน และงานของอาชีพครู
8. ช่วยประเมินผลงานของครู โดยอาศัยความเจริญงอกงามของเด็กตามแนวทางที่ตกลงไว้
9. ช่วยให้ครูรู้จักค้นหาจุดล้าช้าในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน และช่วยให้ครูวางแผนการสอนได้เหมาะสม
10. ช่วยในด้านประชาสัมพันธ์ บอกเล่า ชี้แจงให้ราษฎรในท้องถิ่นให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวที่โรงเรียนในท้องถิ่นได้ดำเนินการ เพื่อให้ราษฎรเข้าใจ และให้ความร่วมมือช่วยเหลือ
11. ช่วยหยิบยกปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถแก้ไขได้ โดยลำพัง เสนอขอความคิดเห็น และขอเสนอแนะในการแก้ไขจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือจากชุมชน

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากการนิเทศการศึกษาช่วยเหลือให้ครู เป็นผู้ที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลง รู้จักวิธีการปรับปรุงการสอนที่จะทำให้การสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

อาคม จันทสุนทร (2527) กล่าวว่า เรามีการนิเทศศึกษาก็เพื่อจะชี้แนะให้ความรู้หรือบริการหรือทำให้คนรู้ และปฏิบัติในการทำงานการศึกษา เช่น ทำให้ครูสอนได้ผลดีและทำงานอย่างเต็มที่ โดยเห็นผลที่ผลการเรียนของเด็ก การมีผู้นิเทศการศึกษาจึงเป็นการช่วยเหลือในการบริหารงาน โดยแบ่งภาระงานของผู้บริหารลงไป และผู้นิเทศจะทำให้เกิดผลงานที่ได้มีประสิทธิผลสูงกว่า ให้ผู้บริหารทำงานตามลำพัง

สงัด อุทรานันท์ (2530) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาก็เพื่อพัฒนาคน โดยการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือคนในองค์การ ให้ความรู้ความสามารถในการทำงาน รู้จักสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อประสานสัมพันธ์ให้เกิดความร่วมมือสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน

บริกก์ และจัสแมน (Brigg and Justman 1952) ให้ความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา เพื่อ

1. ช่วยเหลือครูให้เข้าใจเด็กดีขึ้น
2. ช่วยพัฒนาครูให้เกิดความรู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน
3. ช่วยครูในการจัดหาและเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการสอน
4. ช่วยให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
5. สร้างลักษณะการ เป็นผู้นำให้แก่ครู โดยการนำเอาความสามารถพิเศษและประสบการณ์ของ เขามาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยการให้ เป็นที่ปรึกษาของครูใหญ่
6. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักวิธีการประเมินผลการ เรียนของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ
7. กระตุ้นให้ครูรู้จักการประเมินผลงานของตนเอง
8. ช่วยให้ครูมีความรู้สึกว่าได้ รับผลสำเร็จ มีความพอใจ ปลอคลาย และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

๙. กระตุ้นให้ครูร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร เพื่อปรับปรุง เนื้อหาของหลักสูตร ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

10. ช่วย เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับ ชุมชน เพื่อช่วยให้ชุมชน เข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน ปัญหาของโรงเรียนและ นักเรียน

จากจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอน ของครู เพื่อส่งผลไปถึงผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนที่ดีของนักเรียน เป็น เป้าหมายสุดท้ายต่อไป

หลักการนิเทศการศึกษา

การที่ผู้นิเทศจะปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาได้บรรลุจุดมุ่งหมายของการนิเทศนั้น ผู้นิเทศจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงหลักการของการนิเทศการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินงานต่อไป ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

วินัย เกษม เศรษฐ (2521) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. หลักสภาพผู้นำคือ การใช้อิทธิพลของบุคคลทำให้บรรลุ เป้าประสงค์
2. หลักความร่วมมือคือ การร่วมพลัง เพื่อ เหตุร่วมกัน
3. หลักการ เห็นใจคือ การคำนึงถึงบุคคลอื่นในทางที่ดี
4. หลักการสร้างสรรคคือ การใช้พลังในการผลิตหรือมีความคิดใหม่
5. หลักบูรณาการคือ การรวมสิ่งที่อยู่กระจัดกระจายให้ เข้าสู่สภาวะสมบูรณ์
6. หลักมุ่งชุมชนคือ การแสวงหามัจฉัยมาปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้น
7. หลักการวางแผนคือ การวิเคราะห์และหาทางแก้ไขปัญหาในอนาคต
8. หลักการยึดหยุ่นคือ การจัดที่พร้อมอยู่ เสมอที่จะสนองความต้องการที่ เปลี่ยนไป
9. หลักวิถึวิสัยคือ คุณภาพที่เป็นผลจากหลักสภาพความจริง

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Brueckner, 1955) ได้เสนอ
หลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ คือ เป็นไปตามค่านิยม
ความเป็นจริง ตามกฎเกณฑ์ ควรจะมีวิวัฒนาการ ทั้งทางด้าน เครื่องมือและกลวิธี โดยมี
จุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน
2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์คือ เป็นไปอย่างมีลำดับมีระเบียบ
ในกระบวนการทำงาน มีการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูลอย่างถูกต้อง และเชื่อถือได้
3. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นประชาธิปไตย คือ เคารพในตัวบุคคล คำนึงถึง
ความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้มีความร่วมมือและใช้อำนาจน้อยที่สุด
4. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการสร้างสรรค์ คือ แสวงหาความสามารถ
พิเศษของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้แสดงออก พัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อม
ให้เอื้ออำนวยต่อการทำงานมากที่สุด

จากหลักของการนิเทศดังกล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาที่จะประสบ
ผลสำเร็จนั้นต้องมีการวางแผนการปฏิบัติร่วมกันและมีการปฏิบัติร่วมกันโดยใช้หลักการทาง
วิทยาศาสตร์ มีความเป็นประชาธิปไตย มีความยืดหยุ่นได้ในบางครั้ง ควรใช้หลักการ
มนุษยสัมพันธ์ เข้ามาช่วย เพื่อให้ได้มาซึ่งความร่วมมือร่วมใจอย่างแท้จริงซึ่งกันและกัน

กระบวนการในการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศ เป็นแบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้อย่าง
ต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติการนิเทศแก่ผู้ที่มีหน้าที่นี้ เทศการศึกษา
กระบวนการนิเทศศึกษามีชื่อเรียกด้วยอักษรย่อว่า POLCA ของอัลเลน (Louis A.
Allen) ซึ่ง เป็น เอ็ม แฮร์ริส (Ben. M. Harris, 1985) ได้นำเสนอตั้ง
ต่อไปนี้

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยคิดว่าทำอะไร กำหนดจุดมุ่งหมายของงาน พัฒนาวิธีการดำเนินการ กำหนดงานที่จะดำเนินการ คาดคะเนถึงผลที่จะได้รับจากโครงการและวางโครงการ

2. Organizing Processes (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างของการดำเนินงาน โดยสร้างเกณฑ์ในการทำงาน จัดหาทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน สร้างความสัมพันธ์ของงาน แบ่งงานโดยกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีการประสานงาน มอบหมาย อำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงานและพัฒนานโยบายต่าง ๆ

3. Leading Process (L) หมายถึง บทบาทในฐานะผู้นำ โดยดำเนินการวินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกบุคลากร กระตุ้นให้บุคลากรทำงานลงมือปฏิบัติงานการสาธิตในการปฏิบัติงาน การให้คำแนะนำช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร การให้กำลังใจ การให้คำแนะนำ ให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ให้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน แสดงและอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

4. Controlling Process (C) หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงาน ดำเนินการโดยการพิจารณามอบหมายงาน ให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ ทิศทางลงโทษ มีการแก้ไขทันทีเมื่องานผิดพลาด ให้บุคลากรออกจากงาน การดักเตือน และการกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน

5. Assessing Processes (A) หมายถึง การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผลการปฏิบัติงาน วัดผลการปฏิบัติงาน วิจัยผลการปฏิบัติงาน

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้ให้ทัศนะว่า กระบวนการนิเทศ หมายถึง การจัดลำดับขั้นตอน การดำเนินการนิเทศการศึกษา โดยผู้มีหน้าที่ในการนิเทศหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้นิเทศ ซึ่งจะมีกระบวนการนิเทศ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน
2. การวางแผน กำหนดทางเลือกการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ ตลอดจนการพัฒนาวิธีการต่าง ๆ ที่จะใช้ในการนิเทศ

4. การปฏิบัติการณ์เทศการศึกษา ได้แก่ การลงมือปฏิบัติตามแผนด้วยสื่อ และ เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นตามข้อ 3

5. การประเมินผลและรายงาน คือ การประเมินผลการปฏิบัติตามแผน

จากกระบวนการนิเทศที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศนั้นมีขั้นใหญ่ 4 ขั้น คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา การวางแผนและสร้างสื่อ การปฏิบัติการณ์เทศการศึกษา และการประเมินผล

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศการศึกษารูปแบบหนึ่ง ที่ดำเนินการขึ้นภายในโรงเรียน สำหรับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีผู้ให้ความหมายไว้หลาย ๆ ลักษณะดังนี้

ลิปพนนท์ เกตุทัต (2518) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศการศึกษา โดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง เป็นผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือหัวหน้าหมวดวิชา รวมทั้งครูที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ ตลอดจนมีประสบการณ์ในการสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียน ในรูปของการ เป็นพี่เลี้ยง การปรึกษางานในหมู่คณะ การให้ความรู้เพิ่มเติม โดยถือหลักการหนักกำลังกันปฏิบัติงานให้สำเร็จด้วยดีได้

กฤษณี น้ำเพชร (2521) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้บริหารโรงเรียนในอันที่จะปรับปรุง ส่งเสริมประสิทธิภาพ ในด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น ทำให้เกิดการเพิ่มผลในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิดผลในขั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทัศนีย์ สุกเมธี (2524) ให้ความหมายไว้ว่าเป็น ความพยายามของผู้บริหารโรงเรียนที่จะปรับปรุง ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและ เป็นการเสริมขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูในโรงเรียน แต่จุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อให้เด็กเรียนได้พัฒนาทุก ๆ ด้าน อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

สังค อุทรานันท์ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนคือ กิจกรรมหรือกระบวนการศึกษาที่จัดขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียน โดยความร่วมมือของบุคลากรทั้งหมดในโรงเรียนนั้น ๆ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) สรุปว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึงการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำร่วมกับครู ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศการศึกษาที่ดำเนินการโดยใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของโรงเรียนเอง เป็นผู้ดำเนินการนิเทศการสอนกันเอง

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นสำหรับครู ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนิเทศเป็นการนำเอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกมาสู่ภายในโรงเรียน เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาการทำงานของตนเอง แต่การนิเทศการศึกษาจากภายนอกโรงเรียนไม่อาจตอบสนองความต้องการของโรงเรียนได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่ง กฤษณี น้าเพชร (2521) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมคุณภาพทางการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
2. ครูควรได้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาความเจริญทางด้าน การเรียนการสอนและทางวิชาการ
3. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศ จะสามารถช่วยในการจำแนกคุณภาพของครูและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
4. การนิเทศสามารถกระตุ้นและนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูภายในโรงเรียน
5. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องอบรมครูโดยกระทำต่อเนื่องกันไป เพราะความก้าวหน้าทางวิชาการเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ

6. เพื่อเป็นการช่วยให้ครูได้เข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป
ปรัชญาของโรงเรียน วัตถุประสงค์เฉพาะของโรงเรียน เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการสอนให้
บรรลุวัตถุประสงค์นั้น

7. เพื่อเป็นการ เสริมขวัญและกำลังใจของคณะครูและก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย
ในการทำงานร่วมกัน

นอกจากความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น สุนทร โคลมิ (2528) ได้สรุปว่า
การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็น เพราะ

1. การนิเทศจากภายนอกประกอบกับสิ่งสนับสนุนต่อการนิเทศไม่เพียงพอ
2. เป็นการนิเทศที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด เพราะผู้นิเทศอยู่ภายใน
โรงเรียน วัตถุประสงค์ของตนเองอย่างแท้จริง
3. บุคคลภายในโรงเรียนมีความรู้ ความสามารถมากกว่าเดิม จะเป็นประโยชน์
ต่อกระบวนการนิเทศเป็นอย่างดี และ
4. ส่งเสริมให้ครูเกิดการทำงานโดยรู้จักคิดและแก้ปัญหาทันเองแทนการช่วยเหลือ
จากบุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียนก็เนื่องมา
จากว่าศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัดนิเทศได้ไม่ทั่วถึง บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถ
น่าที่จะได้ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด บุคลากรโรงเรียนย่อมรู้ปัญหาได้ดี และสามารถแก้ไขได้
ตรงจุด ตรงความต้องการและสภาพของโรงเรียน

แนวความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ภิญโญ สาธร (2526) ได้กล่าวว่า บุคคลผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาควรมี
คุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. มีความรู้และมีความเข้าใจตัวนักเรียน เป็นอย่างดี
2. มีความรู้และมีความเข้าใจวิธีให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นอย่างดี
3. มีความรู้และความเข้าใจสภาพสังคมของโรงเรียน ครู และนักเรียน ที่คนรับ
หน้าที่ไปนิเทศ เป็นอย่างดี

4. มีความรับผิดชอบต่องานนิเทศการศึกษา ซึ่งมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและอย่างต่อเนื่งในหมู่นักเรียน

5. ใช้วิธีนิเทศการศึกษาด้วย เหตุผลและสติปัญญาที่ปฏิบัติจริงได้

ยุพิน ทิทธิกุล (2522) ได้เสนอแนะว่า ผู้นิเทศควรมีลักษณะต่อไปนี้คือ

- 1) มีบุคลิกภาพดี
- 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3) มีความรับผิดชอบ
- 4) มีอารมณ์ขัน
- 5) อารมณ์มั่นคง
- 6) ทำงานมีระเบียบมีความคิดสร้างสรรค์
- 7) เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว
- 8) มีวาทะศิลป์ ชื่นใจเสมอ
- 9) กิริยามารยาทมีนวล อ่อนน้อมต่อมตัว
- 10) เป็นนักประชาธิปไตย
- 11) มีมนุษยสัมพันธ์
- 12) เป็นผู้นำที่ดี
- 13) สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้ดี
- 13) ขวนขวายหาความรู้ใหม่เสมอ

ชาวี มณีศรี (2523) ได้สรุปคุณสมบัติด้านบุคลิกลักษณะของผู้นิเทศไว้ดังนี้

คุณสมบัติด้านบุคลิกลักษณะ (Personal Characteristics)

1. สร้างศรัทธาความเชื่อถือให้เกิดขึ้น ศึกษานิเทศก์มีความสัมพันธ์กับครู โดยตำแหน่งทางการให้คุณ (วิชาการ) มากกว่าความสัมพันธ์ด้านอำนาจ (Authority)
2. เห็นอกเห็นใจคนอื่น (Sympathy & Sensitivity)
3. ความกระตือรือร้น (Enthusiasm)
4. การมองโลกในแง่ดี (Feeling of Adequacy)
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Originality)
6. มีอารมณ์ขัน (Sense of Humor)
7. มีสุขภาพดี (Physical Vigor)
8. สามารถประเมินค่าราคาสิ่งของ (Sense of Relative Value)
9. ความจริงใจ (Sincerity)
10. เป็นพหุสัจจะ (Resourcefulness) คือ เป็นผู้ใฝ่ค้นได้ฟังมามาก

และจากการวิจัยของ ตรีล วรณปะ เก (2524) ได้สรุปคุณลักษณะของ
คณะครูผู้ทำหน้าที่นี้ เทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ดังนี้คือ

1. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการสอนและมีผลงาน เป็นที่ยอมรับของครูภายใน
โรงเรียน
2. เป็นผู้ที่ไม่ใช้อำนาจในการให้ดุลให้โทษครู
3. มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา หลักการบริหารการศึกษา หลักสูตร
และการสอนระดับประถมศึกษา
4. มีความรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน
5. มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการสอน จิตวิทยาพัฒนาการ
6. มีความเข้าใจสภาพของท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ เป็นอย่างดี

จากลักษณะของผู้นี้ เทศการศึกษาที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า ผู้นี้ เทศศึกษานั้น
จำเป็นต้องมีคุณลักษณะทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ เรื่องการนิเทศการศึกษา เป็นอย่างดี
รวมถึงต้องมีความสามารถในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งย่อมเกี่ยวพันไปถึงเรื่องบุคลิกภาพ
ด้วยเช่นกัน

บุคลิกภาพ

ความหมายของบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอันหนึ่ง ที่ทำให้คนบรรลุความสำเร็จในการดำรงชีวิต
และการทำงานเท่า ๆ กับความรู้สติปัญญาและความขยันขันแข็ง (อุทัย หิรัญโต, 2515)
คำว่าบุคลิกภาพ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ดุษ ชุมสาย (2508) ได้ให้คำจำกัดความว่า บุคลิกภาพคือกระบวนการ
รวมหน่วย (Integration) อันหนึ่งประกอบขึ้นด้วยรูปร่างลักษณะและพฤติกรรม ซึ่งเป็น
เครื่องล่อนิสัยของคนคนหนึ่ง

ภิญโญ สาธร (2515) ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพคือความเป็นตัว เองของบุคคลในด้านกายภาพ และความต้องการ หรือความจำเป็นเฉพาะอย่างของบุคคลแต่ละคน ซึ่งมีไม่เหมือนกัน

สุชา จันทน์เอม (2520) ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพหมายถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ที่รวมกันในตัวบุคคล และวิธีการแสดงออกทางพฤติกรรม ไม่จำเป็นว่าพฤติกรรมหรือคุณลักษณะเหล่านั้นจะต้องดีหรือไม่ดี ผิดหรือถูก

ออลพอร์ต (Allport, 1972) ได้ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพคือหมวดหมู่ของระบบทางจิตที่มีพลังในตัวบุคคล และเป็นตัวกำหนดการปรับตัวของแต่ละบุคคล

เจ. พี. กิลด์ฟอร์ด (J. P. Guilford, 1959) ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพคือลักษณะนิสัย (Traits) ที่รวมกัน เป็นแบบฉบับ เฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

นอร์แมน แอล มินน์ (Norman L. Munn, 1969) กล่าวว่า บุคลิกภาพของบุคคล เป็นผลรวมของลักษณะทางพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และผลของบุคลิกภาพเป็นการปะทะกัน (Interaction) ระหว่างสถานการณ์ทางชีวภาพ สถานภาพทางสังคม และอิทธิพลทางวัฒนธรรม

চারং บัวศรี (2506) ให้ข้อสังเกตว่าบุคลิกภาพของบุคคลมิใช่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับบุคคลนั้นทั้งหมด ยกเว้นเพียงรูปร่าง หน้าตา สักส่วน สีมิว ของร่างกายแล้ว นอกนั้นเกิดจากการฝึกฝนอบรม เรียนรู้ และมีประสบการณ์ภายหลังทั้งสิ้น

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2509) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า เป็นคุณลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งมีความสำคัญต่อบุคคลทั้งในกิจการงานชีวิตส่วนตัวและสังคมทั่วไป

กมล เกาฬิจิตร (2502) ได้ให้คำจำกัดความว่า บุคลิกภาพหมายถึงคุณลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคลที่แยกย่อยออกไปได้หลายลักษณะ เช่น ลักษณะทางกาย ทางใจ ความสามารถ อุปนิสัย การ เข้าสังคม และกำลังใจ

จากความหมายของคำว่า บุคลิกภาพที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า บุคลิกภาพหมายถึง
คุณลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับบุคคลส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการผสมผสาน
ขององค์ประกอบทุกสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล กับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์นอกตัวบุคคล แล้วออกมา
เป็นลักษณะหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ

ทฤษฎีบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพ เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายให้ทราบถึงลักษณะโดยธรรมชาติของ
บุคลิกภาพ ได้มีการศึกษากันมากระหว่างนักจิตวิทยา และต่างก็เน้นหนักไปในเรื่องต่าง ๆ กัน
บ้างก็เพ่งเล็ง เรื่องแรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญ บ้างก็เน้นหนักไปในเรื่องอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรม
บ้างก็เน้นหนักในเรื่องส่วนของจิตใต้สำนึก บ้างก็เน้นหนักในเรื่องของการรับรู้ ฯลฯ
(Silverman, Robert E, 1979 อ้างใน สุชา จันทน์เอม, 2533) และในการเสนอ
ทฤษฎีบุคลิกภาพในที่นี้จะเสนอตามแนวความคิดของมาสโลว์ (Lindsey, 1970) ซึ่งได้แบ่ง
เป็น 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้

1. ทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)
2. ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behavioristic Theory)
3. ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Theory)

การนำเสนอทฤษฎีบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาในแต่ละกลุ่มนั้น ในงานวิจัยครั้งนี้
จะขอเสนอเฉพาะทฤษฎีที่สำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีนี้อธิบายถึงลักษณะการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่วัยทารก
เป็นต้นไป ในแง่ความขัดแย้งของแรงจูงใจ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงชีวิต
โดยเน้นความสำคัญของพัฒนาการที่เกิดขึ้นในระยะแรกของชีวิตว่าเป็นพื้นฐานของโครงสร้าง
ของบุคลิกภาพในวัยต่อ ๆ มา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้น้อยและยากมาก

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดโดยพื้นฐานทางชีววิทยาและสิ่งแวดล้อมในสังคมที่ตนเองมีส่วนควบคุมได้น้อยมาก หลังทางชีววิทยา เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เป็นแรงขับพื้นฐานของมนุษย์ที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ แรงขับทางเพศและความก้าวร้าว เป็นแรงจูงใจในระดับจิตไร้สำนึก การแสดงออกของพฤติกรรม เป็นไปเพื่อลดความตึงเครียด

การได้รับการตอบสนองของความต้องการมาก เกินไปหรือน้อย เกินไปในระยะใดระยะหนึ่งของพัฒนาการ ทำให้บุคลิกภาพของบุคคลนั้นหยุดหรือติดอยู่ที่ (fixation) ที่พัฒนาการขั้นนั้น ๆ (สุภาพรรณ โคตรจรัส, ม.ป.ป.)

ทฤษฎีบุคลิกภาพของ Sigmund Freud

ฟรอยด์ เกิดเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1856 ที่เมือง Freiberg ใน Moravia ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ปัจจุบันคือประเทศเชโกสโลวาเกีย พ่อแม่เป็นชาว Jews ฟรอยด์ ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่ขากรรไกรและถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 23 กันยายน ค.ศ. 1939 อายุได้ 83 ปี 4 เดือน 17 วัน ที่ London ในประเทศอังกฤษ (นวลละออง สุภาพล, 2527)

ทฤษฎีบุคลิกภาพของฟรอยด์ชื่อว่า ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) มีดังต่อไปนี้คือ

โครงสร้างบุคลิกภาพ

โครงสร้างบุคลิกภาพของมนุษย์ในแง่ของระดับการรู้ตัว (Levels of consciousness) มี 3 ระดับคือ

1. จิตรู้สำนึก (conscious) ได้แก่จิตที่รู้สึกตัวว่า ทำอะไร คิดอะไร มีปรากฏการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้างในขณะหนึ่ง ๆ
2. จิตใต้สำนึก (Subconscious) ได้แก่จิตที่สามารถนำปรากฏการณ์ต่าง ๆ มาสู่การรู้ตัว ระลึกได้ เมื่อมีสิ่งกระตุ้น

3. จิตไร้สำนึก (unconscious) ได้แก่จิตที่ไม่รู้ตัว ไม่รู้ถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ พฤติกรรมที่สำคัญส่วนใหญ่ของมนุษย์ ถูกกำหนดโดยพลังในจิตไร้สำนึก

โครงสร้างของบุคลิกภาพในแง่ของการทำงานมี 3 ระบบคือ

1. อิด (id) เป็นระบบที่คิดด้วยสัญชาตญาณ เป็นส่วนที่ประกอบด้วยความต้องการพื้นฐานทางชีววิทยา ซึ่งได้แก่ความต้องการทางเพศและความก้าวร้าว อิด เป็นแรงขับ เป็นพลังงานที่ผลักดันพฤติกรรมที่ไม่มีเหตุผล เห็นแก่ตัวและแสวงหาความพึงพอใจ เพื่อลดความตึงเครียดทันทีทันใด โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล

2. อีโก้หรืออัตตา (ego) เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่พัฒนาเพิ่มเติมจากอิด เป็นจิตส่วนที่รู้ตัวของบุคคล ทำหน้าที่ควบคุมความต้องการที่ไม่เหมาะสมของอิดให้แสดงออกในทางที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคม

3. ซูเปอร์อีโก้หรืออีโก้ (Superego) พัฒนาขึ้นมาจากอีโก้ เป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพส่วนที่เป็นมโนธรรมหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีคือ เป็นส่วนของจิตที่ทำหน้าที่ควบคุมพลังแรงขับของอิดให้ เป็นไปตามมาตรฐานของสังคม

ระบบทั้งสามดังกล่าวจะทำงานร่วมกันตั้งแต่เด็กอายุได้ 5 หรือ 6 ขวบขึ้นไปผู้ที่ปรับตัวได้คือผู้ที่ อิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้ประสานกันได้ดีแม้ว่าอิดจะมีพลังแรงขับที่สนองความต้องการของตนทันทีทันใด และมีซูเปอร์อีโก้ที่เป็นมโนธรรมคอยตัดสินความถูกผิด แต่อีโก้จะเป็นตัวกลาง เลือกให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สนองความต้องการของอิดไปในทางที่ควรคือสนองซูเปอร์อีโก้ หากเกิดความขัดแย้งระหว่างอิด อีโก้ ซูเปอร์อีโก้ และจะทำให้เกิดความตึงเครียด ความไม่สบายใจ ซึ่ง فروยด์ เรียกว่าความวิตกกังวล ซึ่งอีโก้ก็จะพยายามลดความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น ซึ่งหากว่าการลดความวิตกกังวลของอีโก้ไม่สำเร็จก็จะทำให้เกิด กลไกในการป้องกันตัว (defense mechanisms) เช่น กลัว ย้ำคิด ย้ำทำ ก้าวร้าว เป็นต้น หรืออาจมีอาการ เก็บกด

กระบวนการบุคลิกภาพ

แรงขับดังกล่าวอยู่ในสภาวะมีพลังภายในตัวบุคคลหรือที่แสดงออกและลดความตึงเครียด ได้แก่ สัญชาตญาณแห่งชีวิต ซึ่งผลักดันให้มีชีวิตอยู่ สัญชาตญาณทางเพศ ซึ่งผลักดันให้มีการสืบเผ่าพันธุ์ นักจิตวิทยา โดยทั่วไปยอมรับว่าแรงขับหรือสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ที่สำคัญคือ แรงขับทางเพศและความก้าวร้าว บุคลิกภาพของแต่ละคนที่แสดงออกมานั้นก็ เนื่องจากแรงขับภายในของมนุษย์ เป็นการแสดงออกเพื่อสนองความพึงพอใจหรือ เพื่อลดความตึงเครียด

พัฒนาการของบุคลิกภาพ

ฟรอยด์ เห็นว่า ความต้องการหรือสัญชาตญาณทางเพศ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด เป็นพลังที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อลดแรงขับนั้น ๆ ในการสนองความต้องการของแต่ละวัย จะผูกพันเกี่ยวข้องกับอวัยวะบางส่วนของร่างกาย (erogenous zones) พลังที่ไข้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของอวัยวะบริเวณต่างๆ นั้น จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ ขั้นพัฒนาการตามความต้องการทางเพศ (psychosexual stages) ประกอบด้วย

1. ขั้นความพึงพอใจที่ปาก (Oral stage) ซึ่งความพึงพอใจได้จากการได้ดูดกลืนกัด และคายออก และการใช้ปากในลักษณะต่าง ๆ ในช่วงปีแรกของชีวิต ผู้ที่รับการตอบสนองมากเกินไปหรือน้อยเกินไปในวัยนี้ เมื่อเติบโตขึ้น เป็นวัยผู้ใหญ่ จะพัฒนาบุคลิกภาพที่ติดและยึดถืออยู่กับการสนองความพึงพอใจทางปาก ได้แก่ ความไม่เป็นตัวของตัวเอง คอยพึ่งผู้อื่น เรียกร้องจากผู้อื่นอย่างมากและมีบุคลิกภาพขอมตามหรือมีความก้าวร้าวทางวาจา ไม้มีความอดทน อิจฉาริษยา และอาจมีอาการของความผิดปกติในบุคลิกภาพ เช่น เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ซึมเศร้า มองโรคในแง่ดีหรือร้ายจนเกินไป

2. **ขั้นความพึงพอใจที่อวัยวะขับถ่าย (Anal Stage)** ซึ่งความพึงพอใจเกิดจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับถ่าย อยู่ในระยะ 2-3 ขวบ การได้รับการตอบสนองมากเกินไปหรือน้อยเกินไปในวัยนี้จะนำไปสู่บุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ที่ติดและยึดติดอยู่กับความต้องการสนองความพึงพอใจทางอวัยวะขับถ่าย (Anal character) เช่น ระเบียบที่เหนียว คื้อรี้น ก้าวร้าว เข้มงวด มีบุคลิกภาพแบบเพด็จการ

3. **ขั้นความพึงพอใจที่อวัยวะเพศ (Phallic Stage)** ซึ่งความพึงพอใจเกิดจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะเพศ ได้แก่การเล่นหรือจับต้องอวัยวะเพศของคนในเด็กวัยก่อนเข้าเรียนคืออายุระหว่าง 4-5 ขวบ เด็กในวัยนี้จะมีการแสดงออกเลียนแบบบิดาหรือมารดาที่เป็นเพศเดียวกับคน ผู้ที่มีพัฒนาทางเพศติดขัดอยู่กับขั้นนี้มักแสดงออกถึงความต้องการที่เกินกว่าปกติ เป็นการชดเชย เช่น แสดงความเป็นชายอย่างเต็มที่ เอาชนะใจหญิงสาวจำนวนมาก มีบุตรมากหลาย และแสวงหาความสำเร็จในการทำงานหรืออาจไม่สนใจใยดีในการทำงานและชีวิตทางเพศ เนื่องจากเกิดความรู้สึกผิดว่าเป็นการแข่งขันกับบิดาของคน ในเพศหญิงอาจแสดงออกโดยการหัวน เสน่ห์ให้ชายสนใจรักใคร่ แต่ปฏิเสธการมีสัมพันธ์ทางเพศ

4. **ขั้นมีวุฒิภาวะทางเพศหรือขั้นเจนิเทิล (Genital Stage)** เป็นการพัฒนาการขั้นสุดท้ายอยู่ในช่วงวัยรุ่น ความพึงพอใจที่ได้รับอยู่ที่ความสนใจและความพึงพอใจจากเพศตรงข้าม และการมีสัมพันธ์ทางเพศ ผู้ที่ปรับตัวผิดปกติ พฤติกรรมที่แสดงออกจะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการทางเพศ และความก้าวร้าวในรูปแบบของทารก มีความขัดแย้งระหว่างอิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้ นำไปสู่ความวิตกกังวล ผู้ที่พัฒนาถึงขั้นนี้อย่างสมบูรณ์จะสามารถควบคุมแรงขับที่ไม่สมเหตุสมผลได้อย่างเต็มที่ มีเหตุผลไม่มีการเก็บกดแรงขับ (สุภาพรพรณ โคตรจรัส, ม.ป.ป.)

ทฤษฎีบุคลิกภาพของ Carl Gustav Jung

คาร์ล จุง เกิดที่เมือง Kesswyl ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1875 และถึงแก่กรรมในปี 1961 อายุประมาณ 85 ปี บิดาของเขาเป็นครูสอนศาสนาและเขาได้รับการศึกษาปริญญาแพทยศาสตรจากมหาวิทยาลัย Basal และก้าวเข้ามาเป็นนักทฤษฎีบุคลิกภาพจากการเป็นจิตแพทย์ ทฤษฎีบุคลิกภาพของจุง มีชื่อว่าทฤษฎีจิตวิทยาวิเคราะห์ (Analytical Psychology) มีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้คือ

จึงบอกว่า บุคลิกภาพทั้งหมดของคนหรือเรียกว่า จิต (Psyche) ประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ ที่ทำงานร่วมกัน 3 ระบบ คือ

1. โครงสร้างของบุคลิกภาพ

โครงสร้างของบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ระบบต่าง ๆ ที่มีการทำงาน ดังนี้

1.1 Ego (การรับรู้ในตนเอง) เป็นจิตสำนึก (Conscious mind)

มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความรู้สึกที่เป็นเอกลักษณ์และบทบาทของบุคคล ทำให้บุคคลรับรู้ใน พฤติกรรมของตนเอง

1.2 Personal unconscious (จิตไร้สำนึกเฉพาะตัว) เป็นประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งครั้งหนึ่งยังอยู่ในจิตสำนึก แต่ได้ถูกเก็บกด สะกดกลั่นหรือลืม หรือเพิกเฉยไม่รับรู้ เนื่องจากว่าเป็นประสบการณ์ที่ไม่พึงพอใจ และประสบการณ์เหล่านี้มีกำลังอ่อนในระยะแรกที่จะทำให้เกิดการรับรู้ในจิตสำนึก แต่ว่ามันสามารถขึ้นมาเป็นประสบการณ์ที่รับรู้ได้ ถ้ามีสถานการณ์หรือสิ่งเร้าที่เหมาะสม ประสบการณ์ไร้สำนึกจะประกอบด้วย Complexes (ปม) ซึ่งเป็นที่รวบรวมความคิดให้เป็นเอกภาพ ปม เป็นกลุ่มของการจัดระบบหรือกลุ่มของความรู้สึก (Constellation) ถ้าปมใดมีพลังมาก ปมนั้นก็จะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล

1.3 Collective Unconscious (จิตไร้สำนึก ซึ่งสะสมมาแต่อดีตกาล) เป็นเสมือนที่รวม และสะสมความจำที่ซ่อนอยู่ภายในและติดตามสืบต่อเป็นมรดกจากบรรพบุรุษในอดีต Collective Unconscious เป็นพลังจิตส่วนที่เหลือนอกค้ำจากพัฒนาการและวิวัฒนาการของมนุษย์ พลังจิตส่วนที่เหลือนอกค้ำค้ำอยู่นี้จะเกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จึงอธิบายว่า มัน เป็นโครงสร้างทางสมองของมนุษย์ทุกเชื้อชาติ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมโดยทั่วไป Collective Unconscious จะประกอบด้วย Archetypes (รูป) หลาย ๆ อัน Archetype เป็นปมของความรู้สึกคล้าย ๆ กับปมในทฤษฎีอื่น แต่ความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกในจิตไร้สำนึกในทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์ Archetype ที่ควรรศึกษาค้นคว้า มีดังต่อไปนี้คือ

1.3.1 Persona (หน้าาก) เป็นหน้าากที่สวมบุคคลไว้เพื่อให้ได้ได้
 คุมกับข้อเรียกร้องของชนธรรมนิยมของสังคม ตลอดจนระเบียบประเพณี เพื่อสนองความต้องการ
 ของ Archetypes ภายในของตนเอง และสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมที่ต้องการ
 ให้บุคคลแสดงออกเป็นพฤติกรรม Persona จะช่วยควบคุมพลังความชั่วร้ายที่มีอยู่ใน
 Collective Unconscious ให้แสดงออกในบทบาทที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความประทับใจ
 กับคนอื่น ๆ หรือจุกกล่าวว่า Persona เป็นบุคลิกภาพในสาธารณชน (Public opinion)
 ซึ่งตรงกันข้ามกับบุคลิกส่วนตัว (Private personality) Persona นี้จะมีส่วนเสียคือ ทำให้
 เรายึดบังศักยภาพหรือพลังความสามารถต่าง ๆ

1.3.2 Anima หรือ Animus จุกกล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเพศอยู่ใน
 ในคน ๆ เดียวกัน ลักษณะความเป็นหญิงในบุคลิกภาพของผู้ชายหรือความเป็นชายในบุคลิกภาพ
 ของผู้หญิง เกิดจาก Archetypes (รูป) รูปของผู้หญิงในผู้ชาย เรียกว่า Anima และรูปของ
 ผู้ชายในผู้หญิง เรียกว่า Animus

1.3.3 Shadow (เงา) เป็นส่วนความคิดของมนุษย์ในส่วนที่เป็น
 ความชั่วร้าย ซึ่งสะท้อนออกมาภายนอก เป็นพฤติกรรมที่เลวร้ายหรือแสดงความรู้สึกก้าวร้าว
 เป็นศัตรูกับผู้อื่น หรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่น่าชื่นชม Shadow ที่ไม่ดีต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะถูกปิดบัง
 จากผู้อื่นหรือจากสังคม โดยใช้ Persona หรือเก็บกกลงสู่ Personal Unconscious

1.3.4 คน (Self) ในทฤษฎีบุคลิกภาพของจุง เขาหมายถึง รูป
 (Archetypes) ซึ่งนำบุคคลไปสู่การแสวงหาวิถีการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง
 ให้ถึงจุดสูงสุด คนเป็นเป้าหมายของชีวิต เป็นเป้าหมายสุดท้ายที่มนุษย์แสวงหา

3. ระบบความสัมพันธ์ภายใน (Interdependent Systems)

ระบบความสัมพันธ์ภายใน ประกอบด้วย

3.1 รูปแบบจิตวิทยา 2 ลักษณะ (Two Psychological Types) หมายถึง
 ทัศนคติพื้นฐาน (Basic attitude) จุง แบ่งทัศนคติพื้นฐานออกเป็นลักษณะสำคัญ 2 ลักษณะคือ

3.1.1 ทักษะคิดหันออกจากตัวเอง (Extraversion) เป็นลักษณะที่บุคคลมุ่งสู่โลกภายนอก หรือสู่โลกของความเป็นจริง ลักษณะของบุคคลประเภทนี้คือ ชอบออกสังคม นิยายเปิดเผย รู้จักผ่อนปรน ซึ่งทำให้ปรับปรุงตัวเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ง่าย มีความสามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น และไม่จริงจังกับความรู้สึกผิดหวัง

3.1.2 ทักษะคิดหันเข้าหาตัวเอง (Introversion) เป็นลักษณะที่บุคคลมุ่งเข้าหาตนเองหรือสู่โลกของความรู้สึกส่วนตัว ลักษณะของคนประเภทนี้จะตรงกันข้ามกับประเภทแรก คือ เป็นคนที่ไม่แน่ใจ ไม่กล้าตัดสินใจ ไตร่ตรอง สงบเสงี่ยม ไม่ชอบสมาคม หลบหน้าผู้อื่น ปกป้องตนเอง ภายในจิตใจจะมีความไม่ไว้วางใจผู้อื่นและมองผู้อื่นด้วยความพิณิจพิเคราะห์

จึงชี้ให้เห็นว่า ทักษะคิดทั้ง 2 อย่าง จะมีเกิดอยู่ในตัวบุคคลทั้ง 2 ลักษณะ โดยจะมีลักษณะหนึ่ง เป็นลักษณะเด่น และอีกลักษณะหนึ่งจะเป็นลักษณะค้อยอยู่ในจิตไร้สำนึก

3.2 การทำหน้าที่ 4 ประการของบุคลิกภาพ (Four Functions) มีพื้นฐานการทำหน้าที่ของบุคลิกภาพอยู่ 4 ประการ คือ

3.2.1 การคิด (Thinking) เป็นเรื่องของความคิด ความเข้าใจ และสติปัญญา มนุษย์จะพยายามเข้าใจธรรมชาติของโลกและตัวเอง

3.2.2 การรู้สึก (Feeling) เป็นการทำหน้าที่ในการให้คุณค่า หมายถึง การรู้สึกในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ทำให้เกิดความรู้สึกหรือเกิดความเจ็บปวด โกรธ กลัว เศร้า เสียใจ รื่นเริง และรัก เป็นต้น

3.2.3 การรับรู้ทางประสาทสัมผัส (Sensing) เป็นการรับรู้ (Perceptual) หรือการทำหน้าที่ตามความเป็นจริง (Reality Function) ทำให้รับรู้ในสิ่งที่เห็นรูปธรรมหรือสิ่งที่มีตัวตนอยู่ในโลก

3.2.4 การกำหนดรู้ในใจ (Intuition) เป็นการรับรู้โดยกระบวนการของการของจิตไร้สำนึก เป็นการรู้ล่วงหน้าในสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ ความจริง ความรู้สึก ความคิดและสร้างรูปแบบของความเป็นจริงขึ้น การกำหนดรู้ในใจทำให้บุคคลมีความสามารถที่จะรู้ความเป็นจริงที่เป็นจุดสำคัญได้

ถึงแม้ว่าบุคลิกภาพจะมีการทำหน้าที่ 4 ประการดังกล่าวข้างต้น แต่หน้าที่ทั้ง 4 ประการ ก็ไม่ได้พัฒนาขึ้นมาอย่างเท่าเทียมกัน โดยทั่ว ๆ ไป ลักษณะ 1 อย่าง ใน 4 อย่าง จะมีความแตกต่างไปจากอีก 3 ลักษณะ และจะแสดงอำนาจในจิตสำนึกมากกว่า ลักษณะที่เด่นนี้เรียกว่า Superior Function (การทำหน้าที่เด่น) และจะมีอีก 1 ลักษณะจาก 3 ลักษณะที่เหลือ จะเข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือ Superior Function คือ ถ้า Superior Function ได้ถูกฟ้องกันไม่ให้ทำหน้าที่ ลักษณะที่ช่วยเหลืออยู่ก็จะทำหน้าที่แทนโดยอัตโนมัติ ลักษณะที่ช่วยเหลือเรียกว่า Auxiliary Function

ลักษณะที่ทำหน้าที่น้อยที่สุดของการทำหน้าที่ 4 ประการ เรียกว่า Inferior Function (การทำหน้าที่ด้อย) มันจะถูกเก็บกดและอยู่ในจิตไร้สำนึก แต่มันจะแสดงออกถึงตัวของมันเอง โดยความฝันและการสร้างจินตนาการ

พัฒนาการของบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพของ Jung นอกจากจะกล่าวถึง Collective Unconscious (จิตไร้สำนึกซึ่งสะสมมาแต่อดีตกาล) ซึ่งประกอบด้วย Archetypes (รูป) เขายังได้เน้นถึงคุณลักษณะของการมุ่งไปข้างหน้าในการพัฒนาบุคลิกภาพ Jung เชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งหรือพยายามที่จะก้าวไปข้างหน้า จากขั้นพัฒนาการที่มีความสมบูรณ์เพียงเล็กน้อย ไปสู่ขั้นพัฒนาการที่มีความสมบูรณ์สูงขึ้น ขั้นพัฒนาการสรุปได้ 4 ขั้น คือ

1. แรกเกิด - 5 ขวบ เป็นระยะแรกของชีวิต พลังเพศ (libido) จะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับการมีชีวิตอยู่ ค่านิยมในเรื่องเพศ เริ่มปรากฏและจะถึงจุดสูงสุดในวัยรุ่น
2. วัยรุ่น เป็นวัยที่มีกำลังความสามารถ มีกำลังความคิดและมีความกระตือรือร้น มีความแข็งขันในกิจการต่าง ๆ มีแรงกระตุ้น และเต็มไปด้วยอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความรักอย่างสุดซึ้ง ความหลงใหล ความชอบ ความเกลียดชัง ฯลฯ แต่ก็ยังเป็นระยะที่ยังคงพึ่งพาผู้อื่น เป็นช่วงชีวิตที่บุคคลกำลังเรียนรู้ในเรื่องอาชีพ การแต่งงานและการมีบุตรและการสร้างตนเอง เพื่อมีชีวิตอยู่ในสังคม
3. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ระยะนี้มีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงเกิดขึ้น เช่น มีความสนใจใหม่ ๆ เกิดขึ้น มักเป็นความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมมากกว่าความสนใจในเรื่องชีวภาพ

4. วัยกลางคน บุคคลมักจะกลายเป็นคนเก็บตัวมากขึ้น มีความต้องการอิสระ ค่านิยมจะถูกทดแทน (Sublimation) ให้เป็นเรื่องของสังคม ศาสนา ความเป็นพลเมืองดี และปรัชญา บุคคลจะ เปลี่ยนเป็นมนุษย์ที่มีน้ำใจต่อผู้อื่น และมีคุณธรรม

การเปลี่ยนแปลงในแต่ละวัย เป็นสิ่งที่ เป็นอันตรายและต้องมีความระมัดระวังที่สุด เพราะว่า ถ้ามีบางสิ่งบางอย่างผิดปกติขึ้นในระหว่างการ เปลี่ยนแปลงของพลังงานของบุคลิกภาพ ก็อาจกลายเป็นความเสียหายหรือความบกพร่องที่ฝังแน่นอยู่ในบุคลิกภาพ พัฒนาการ อาจทำให้เกิดขึ้นได้ทั้งความก้าวหน้าและการถดถอย หากว่าจิตสำนึกได้รับความพึงพอใจก็จะทำให้เกิดขึ้นได้ทั้งความก้าวหน้าและการถดถอย หากว่าจิตสำนึกได้รับความพึงพอใจก็จะทำให้เกิดความก้าวหน้า แต่ถ้าหากว่าเกิดการรบกวนโดยสิ่งแวคล้อม และทำให้เกิดความคับข้องใจ ก็จะทำให้เกิดการถดถอยสู่จิตไร้สำนึก ซึ่งเป็นการต้านทานหรือสะกັดกั้นการพัฒนา

ทฤษฎีบุคลิกภาพของ Jung ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับมนุษย์เป็นทฤษฎีที่มีความสำคัญและมีผลสัมฤทธิ์ในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า นอกจาก ฟรอยด์ แล้ว Jung เป็นผู้ที่เปิดหน้าต่างความคิด เห็นที่มีต่อมนุษย์ด้วย "วิญญาณของมนุษย์" (นวลละอ อ สุภาพล, 2527)

ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behavioristic Theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม เชื่อว่า พฤติกรรมเกือบทุกชนิด เกิดจากการ เรียนรู้ การทำความเข้าใจในพฤติกรรมต้องอาศัยการศึกษากระบวนการเรียนรู้ เพื่อที่ทราบว่า บุคคล เรียนรู้พฤติกรรมใหม่ได้อย่างไร และในการศึกษากระบวนการเรียนรู้ต้องใช้วิธีการที่เป็นปรนัย มีวิธีการทดสอบสมมติฐานที่เสนอไว้อย่างชัดเจน มีการควบคุมและจัดกระทำตัวแปรอย่างมีระบบ ในเชิงทดลอง เน้นการศึกษาพฤติกรรมในห้องปฏิบัติการ เพราะในห้องปฏิบัติการเท่านั้น ที่จะทำให้การศึกษาพฤติกรรมได้อย่างมีระบบ โดยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ และข้อสรุปที่ได้จากการทดลองนำมาอธิบายพฤติกรรมที่ซับซ้อนของมนุษย์ได้ (สุภาพรรณ ไตรจรัส, ม.ป.ป.)

ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมมีความเชื่อโดยพื้นฐาน มนุษย์มีแต่ความดี มีความต้องการ เป็นมิตร ร่วมมือและความรัก เป็นผู้มีเหตุผล มีการพัฒนาไปข้างหน้า ยอมรับความเป็นจริง มีคุณค่าและ เชื่อถือได้ พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นพฤติกรรมที่ผิดปกติ เกิดจากความขัดแย้งที่ความต้องการพื้นฐานถูกขัดขวางไม่ได้รับการพัฒนา (สุภาพรรณ ไตรจรัส, ม.ป.ป.)

การวัดบุคลิกภาพ

การวัดบุคลิกภาพนั้นมีวิธีการจัดได้หลายวิธี ซึ่งได้มีนักจิตวิทยาและนักวิชาการ ได้เสนอวิธีวัดบุคลิกภาพหลายวิธีด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. แบบสำรวจบุคลิกภาพ (Personality Inventories)

แบบสำรวจบุคลิกภาพใช้วัดลักษณะการ (traits) ต่าง ๆ เช่น ความสนใจ การปรับตัวทางอารมณ์ ความสัมพันธ์ทางสังคม ทักษะคิด และค่านิยม แบบสำรวจประกอบด้วย ข้อความ หรือคำถาม ที่ให้ตอบในลักษณะ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ชอบ ไม่ชอบ และอื่น ๆ ใน ท่านเองเดียวกันนี้ คำตอบต่อคำถามต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องคล้ายคลึงกัน ก่อให้เกิดแบบอย่าง (pattern) ที่สามารถใช้วัดลักษณะการเฉพาะลักษณะการหนึ่ง ลักษณะการใดได้

ตัวอย่าง เช่น The Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) ในการสร้างแบบสำรวจนี้เริ่มแรกใช้ข้อความถึง 550 ข้อ เป็นคำถามที่มีพื้นฐานจาก คำถามที่นักจิตวิทยาคลินิกใช้ถามผู้มารับคำปรึกษา เพื่อค้นหาความผิดปกติ คณะผู้สร้างแบบสำรวจ นี้เชื่อว่า MMPI จะมีประโยชน์สำหรับการวินิจฉัยความผิดปกติ และดังนั้นสามารถประหยัดเวลา ในกระบวนการของจิตบำบัดได้มาก แม้ว่าแบบสำรวจนี้จะบรรลุความมุ่งประสงค์ที่ตั้งไว้แต่เดิมอยู่ บ้าง ไม่นานหลังจากนั้น MMPI ได้กลายมาเป็นแบบสำรวจบุคลิกภาพ

แบบทดสอบทางจิตวิทยาอีกแบบทดสอบหนึ่ง The Personal Orientation Inventory (POI) ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดย Everett L. Shostrom เพื่อทดสอบระดับขั้นของการ เข้าถึงตน (self - actualizing) ของบุคคล (นั่นคือ การบรรลุถึงศักยภาพของตน) แทนที่จะวินิจฉัยความผิดปกติทางจิตของบุคคล แบบทดสอบนี้วัดระดับขั้นของ "สุขภาพ" ของจิต แบบทดสอบประกอบด้วยข้อความคู่กัน 150 คู่ ผู้ทำข้อสอบ เลือกข้อความหนึ่งจากแต่ละคู่ที่เป็นความจริง เกี่ยวกับ เขา คอไปนี้ เป็นตัวอย่างของข้อความบางข้อของแบบสำรวจ

1. (ก) ฉันรู้สึก เป็นหนี้บุญคุณ เมื่อได้รับการช่วย เหลือจากคนแปลกหน้า
- (ข) ฉันไม่รู้สึก เป็นหนี้บุญคุณ เมื่อได้รับการช่วย เหลือจากคนแปลกหน้า
2. (ก) ฉันคิดถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นก่อนผลประโยชน์ของตนเอง
- (ข) ฉันไม่คิดถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นก่อนผลประโยชน์ของตนเอง

เช่นเดียวกันกับแบบสำรวจบุคลิกภาพอื่น ๆ POI ออกแบบสร้างขึ้นในลักษณะที่เมื่อกลุ่มของคำถามถูกตอบรวม ๆ กัน จะได้คะแนนสำหรับลักษณะการเฉพาะ ลักษณะการหนึ่งลักษณะการใด เช่น "ความไวในความรู้สึกระหว่างบุคคล" (Interpersonal sensitivity) "ทักษะทางสังคม (social skills)

2. แบบทดสอบโพรเจกทิฟ (Projective Tests)

มีแบบทดสอบเป็นจำนวนมากที่ได้ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อให้ปัจเจกบุคคลแสดงออกเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ และแรงกระตุ้นที่เขาไม่รู้ตัว หรือไม่เต็มใจที่จะแสดงให้เห็นแบบทดสอบเหล่านี้เรียกว่า แบบทดสอบโพรเจกทิฟ ในแบบทดสอบโพรเจกทิฟรูปภาพ หรือรอยหมึก ถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นกลาง (neutral) นั่นคือ อาจจะหมายถึง อะไรก็ได้ที่ผู้ตีความหมายจะคิดไป ดังนั้น คำตอบที่บุคคลให้สะท้อนถึงความปรารถนาความกลัว หรือความรู้สึกระดับจิตใต้สำนึกของเขา ซึ่งฉายออกมาต่อรูปภาพ แบบทดสอบโพรเจกทิฟที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ the Thematic Apperception Test และ the Rorschach inkblot test

2.1 The Thematic Apperception Test (TAT) ถูกสร้างขึ้นโดย Henry Murray ในปี 1938 Murray คิดว่า พฤติกรรมของบุคคลสามารถถูกเข้าใจได้จากความหมายของเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วเกิดอีกในชีวิตของปัจเจกบุคคล Murray ได้ออกแบบชุดของภาพเขียนบางรูป เป็นรูปคนสองสามคน บางรูปแสดงถึงปัจเจกบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม และบางรูปเป็นภาพภูมิประเทศโดยไม่มีรูปคน รูปภาพบางรูปออกแบบสำหรับผู้หญิง หรือเด็กหญิง บางภาพสำหรับผู้ชาย หรือเด็กชาย และบางรูปสำหรับทั้งเพศชายและเพศหญิง หรือทุก ๆ ระยะเวลา ผู้รับการทดสอบจะถูกขอให้แต่ง เรื่อง เกี่ยวกับรูปภาพต่าง ๆ ที่ผู้ทดสอบให้ดู ในเรื่องราวที่แต่งขึ้นเหล่านี้ บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นความขัดแย้ง อารมณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ครอบงำชีวิตของเขา

2.2 The Rorschach inkblot test ประกอบด้วยรอยหมึก 10 รอย พิมพ์บนแผ่นกระดาษ 10 แผ่น หัวแผ่นมีรอยหมึกอยู่บนพื้นสีขาว สองแผ่นมีพื้นที่สีแดง เขียวที่สีดำและสามแผ่นมีหลายสี เนื่องจากรูปภาพเหล่านี้เป็นแค่เพียงรอยหมึก และไม่ได้ออกแบบให้คล้ายกับรูปจริงของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะรูปภาพอาจถูกตีความหมายว่าเป็นอะไรก็ได้ ตามที่ผู้ตีความหมายต้องการให้เป็น

ในการประเมินคำตอบของบุคคลที่มีต่อรอยหมึก ผู้ทดสอบจะต้องคิดถึงคำถามต่อไปนี้ : ผู้รับการทดสอบประหลาดอย่างไรต่อผู้ทดสอบ และต่อวัสดุที่ใช้ในการทดสอบ ? ที่ตรงไหนของรอยหมึกที่บุคคลมอง เห็นสิ่งที่มอง ? ในคำตอบได้ใช้ส่วนของรอยหมึกมากน้อยแค่ไหน ? ลักษณะอะไรของรอยหมึกที่ก่อให้เกิดคำตอบ ? เนื้อหาของคำตอบคืออะไร ? (โยฮัน คันสันนุยกทและคณะ, 2533)

3. Rating Scales คือเครื่องมือที่ใช้ในการวัดลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้เป็นนามธรรมของบุคคล เช่น ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม ความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ โดยเอาสิ่งเหล่านี้มาจัดว่าใครควรอยู่ในอันดับใด ดีเลวแค่ไหน โดยให้ผู้อื่น เป็นคนตัดสินหรือลงความเห็น เช่น การที่นายจ้างพิจารณาเลือกคนงานในบริษัท อาจารย์ในมหาวิทยาลัยพิจารณาให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาผู้ใดคนหนึ่ง เป็นต้น

ชนิดของ rating scale มักจะใช้เป็น graphic rating scale

ตัวอย่าง graphic rating scale

	ก้าวร้าว	ค่อนข้างก้าวร้าว	ปกติ	ค่อนข้างสงบ	สงบ
เขาเป็นคนที่	ใจแคบ	ค่อนข้างใจแคบ	ปานกลาง	ค่อนข้างเพื่อแม่	เพื่อแม่

Rater (ผู้ตัดสิน) จะต้องมีความเข้าใจ Scale ว่ามีความสำคัญอย่างไร ต้องมีประสบการณ์บ้าง สิ่งสำคัญ Rater จะต้องพยายามไม่ให้มี Halo effect คือ มีสิ่งประทับใจที่ดี (good impression) ต่อผู้หนึ่ง ก็เลย rate ให้เขาดีไปเสียหมด หรือถ้าไม่ชอบผู้หนึ่งก็ rate ให้ไม่ดีหมด เป็นต้น

4. สังคมมิติ (Sociometry)

คือ วิธีการวัดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทำให้สามารถทราบว่าบุคคลใดเป็นที่ชื่นชอบของกลุ่ม (popular) บุคคลใดถูกผู้อื่นละเลยทอดทิ้ง (rejection) เป็นต้น วิธีทำ Sociometry ก็ไม่ลำบากนัก เช่น มีการออกคำถามให้เลือกเพื่อนผู้ใดที่เราอยากจะนั่งใกล้ ๆ ในห้องเรียน หรือจะเลือกผู้ใดเป็น roommate ดังนี้ แล้วมาทำเป็น Sociogram

นักจิตแพทย์ชื่อ Moreno เป็นผู้คิดทำ Sociometry ขึ้น

5. การสร้างสถานการณ์ (Assessment Situation)

เมื่อเราต้องการทราบว่าใคร เหมาะที่จะ เป็นหัวหน้า หรือ เป็นผู้นำของกลุ่ม นอกจากจะใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์แล้ว บางครั้งอาจจะไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นที่ จะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้น เพื่อดูการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และคอยสังเกตดูว่าใครจะมีบทบาทเป็นหัวหน้าบ้าง ใคร เหมาะในการประชาสัมพันธ์ การติดต่อ ความละเอียดรอบคอบ ความคิดริเริ่ม การมีเหตุการณ์ทำงานร่วมกับผู้อื่น เหล่านี้เป็นต้น สภาพการณ์ เช่นนี้จะทำให้ผู้สังเกต ได้ทราบถึงบุคลิกลักษณะต่าง ๆ ของผู้ที่ต้องการศึกษา (Moskowitz, 1969)

สรุปการวัดบุคลิกภาพมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน จะนำวิธีใดไปใช้ก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เป็นสำคัญ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุพิน ดันดิชนพัฒน์ (2522) ทำวิจัย เรื่อง "ลักษณะบุคลิกภาพของนักศึกษาพยาบาล กับนักศึกษาอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยมหิดล" เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจบุคลิกภาพ CPI ฉบับภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า บุคลิกภาพของนักศึกษาพยาบาลกับนักศึกษากลุ่มอื่น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญใน .. ลักษณะ ได้แก่ ความมีอำนาจเหนือผู้อื่น (Do) การควบคุมตนเอง (Sc) ความอดทน (To) การสร้างความประทับใจให้กับผู้อื่น (Gi) ลักษณะที่พบในคนส่วนมาก (Cm) สัมฤทธิผลในสถานการณ์ที่ต้องพึ่งตนเอง (Ai) ประสิทธิภาพทางสติปัญญา (Ie) การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Py) และความมีลักษณะของหญิง (Fe) (P .05) ส่วนลักษณะความรับผิดชอบ (Re) กับการเจริญวัยทางสังคม (So) (P .01)

ปราโมทย์ เศษอัมพร (2522) ทำวิจัย เรื่อง "บุคลิกภาพและพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารมหาวิทยาลัย" เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดบุคลิกภาพและแบบวัดพฤติกรรมทางการบริหาร ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะบุคลิกภาพของผู้บริหารมหาวิทยาลัย ส่วนภูมิภาคมีระดับสูง 3 ด้าน คือ ด้านการมีอำนาจอิทธิพล ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ส่วนด้านการเข้าสังคมมีระดับปานกลาง และพฤติกรรมทางการบริหารมีระดับสูง 2 ด้าน คือ ด้านมุ่งงาน และมุ่งสัมพันธ์ภาพ พฤติกรรมด้านมุ่งสัมพันธ์ภาพมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านมุ่งงาน นอกจากนั้นบุคลิกภาพ ทั้ง 4 ด้าน และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ

วรสฤษฎี บึงเมือง (2524) ทำวิจัยเรื่อง "บุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาวิชา เอก
 พลศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่วัดด้วยแบบสำรวจบุคลิกภาพแคลิฟอร์เนีย" เครื่องมือที่ใช้
 คือ แบบสำรวจบุคลิกภาพแคลิฟอร์เนีย ผลการวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษาวิชา เอกพลศึกษามีคะแนน
 บุคลิกภาพด้านการเจริญวัยทางสังคมอยู่ในลำดับสูงสุด และด้านความยึดหยุ่นได้อยู่ในลำดับต่ำสุด
 นอกจากนั้นนิสิตนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัย มีคะแนนบุคลิกภาพ 8 ลักษณะ แตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญที่ระดับ .05

วีระชาติ นักสอน (2524) ทำการวิจัยเรื่อง "คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์
 จังหวัด ในความคิดเห็นของครูใหญ่และครูผู้สอน ในเขตการศึกษา 8" เครื่องมือที่ใช้ได้แก่
 แบบสอบถาม เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์จังหวัด ด้านการปฏิบัติ ด้านบุคลิกภาพ
 ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความประพฤติ ศิลธรรมจรรยา ผลการวิจัยด้านบุคลิกภาพของศึกษานิเทศก์
 จังหวัดพบว่า ครูใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง 16 ข้อ และระดับปานกลาง 3 ข้อ

บรรจบ สุพรรณพิทักษ์ (2525) ทำวิจัยเรื่อง "บุคลิกภาพของครูพลศึกษาโรงเรียน
 มัธยมศึกษาในจังหวัดที่อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันตกที่วัดด้วยแบบสำรวจ
 บุคลิกภาพแคลิฟอร์เนีย" ผลการวิจัยพบว่า ครูพลศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นผู้มีความเชื่อมั่น
 ในตนเอง มีความคิดริเริ่ม มีความเฉลียวฉลาด ชอบการแข่งขัน รักเรื่อง ชอบกิจกรรมทางสังคม
 มีอารมณ์ขัน มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ในขณะเดียวกัน
 เป็นคนใจร้อน เจ้าอารมณ์ คือร้อน มีความคิดยึดตามแบบแผน และมีพฤติกรรมที่แสดงตนมากเกินไป
 นอกจากนั้น คะแนนบุคลิกภาพของครูพลศึกษาชายสูงกว่าคะแนนของครูพลศึกษาหญิง

วิบูลย์ มณีฉาย (2526) ทำวิจัยเรื่อง "การสำรวจบุคลิกภาพของนักกีฬา โดยใช้
 แบบสำรวจ ซีทีโอ" ผลการวิจัยพบว่า นักกีฬาเป็นผู้มีความเรียบร้อย สุขุมรอบคอบ อ่อนน้อม
 ว่าง่าย ขยัน ชอบทำตามคำแนะนำของผู้อื่น ยึดมั่นในแบบแผนและวิธีการต่าง ๆ ควบคุมตนเองได้
 มีความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ ชอบช่วยเหลือและสร้างความประทับใจให้กับผู้อื่น สนใจใน
 กิจกรรมของเพศชาย ชอบแสดงตนและเป็นคนตรงไปตรงมา แต่ไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง
 มีความคิดที่เปลี่ยนแปลงง่าย ไม่ชอบคาดหวังอะไรล่วงหน้า สนใจในวงแคบ คิดและทำอะไรได้ช้า
 ไม่พิถีพิถัน มีความโน้มเอียงในการเผด็จการและเป็นคนซีระแวง

สุภรณ์ บัญญัติ (2526) ทำการวิจัยเรื่อง "คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูระดับประถมศึกษา" เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม ผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความเห็นว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอมีความขยันขันแข็งและกระตือรือร้นในการทำงาน

เบญจพร ปรีชาพันธ์ (2528) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาบุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย" เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบทดสอบ The Maudsley Personality Inventory ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของธนาคาร มีบุคลิกภาพ ชอบแสดงตัว และมีอารมณ์ที่มั่นคง ซึ่งเป็นลักษณะที่เหมาะสมกับลักษณะงานของฝ่ายบุคคล

ไพธิพันธ์ หานิช (2528) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ศึกษาบุคลิกภาพของนักเรียนนาฏศิลป์โดยใช้แบบสำรวจบุคลิกภาพ" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนนาฏศิลป์มีบุคลิกภาพในแต่ละด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การสร้างความประทับใจที่ดีแก่ผู้อื่น การขอมสิ่งขม ความอดทน กล้าแสดงออก อนุรักษ์นิยม การควบคุมอารมณ์ ความยืดหยุ่นได้ ความเชื่อมั่นในตนเอง และศิลปนิสัย

หัตทยา หงษ์สิทธิ์ (2531) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาบุคลิกภาพของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6" เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสำรวจตัวเอง ซึ่งใช้สำรวจบุคลิกภาพ 4 ด้าน คือ ด้านทัศนคติ ด้านการรับรู้ความเป็นจริง ด้านการพิจารณาตัดสินต่อสิ่งที่รับรู้ และด้านแบบนิยมนที่ใช้ในการตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 8 มีบุคลิกภาพด้านทัศนคติประเภทเปิดเผย ด้านการรับรู้ความเป็นจริง ประเภทมีความรู้ลึกและการรู้ที่รวดเร็ว ด้านการพิจารณาตัดสินต่อสิ่งที่รับรู้ประเภทใช้ความคิด เป็นเครื่องมือในการพิจารณาตัดสินใจ และด้านแบบนิยมนที่ใช้ในการตัดสินใจ ประเภทใช้การตัดสินใจ ส่วนศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เมื่อพิจารณาแยกตามเพศ อายุ และวุฒิสูงสุดทางการศึกษาจะมีบุคลิกภาพเหมือนศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด แต่เมื่อพิจารณาแยกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และระยะเวลาที่เคยเป็นครูก่อนดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ พบว่า มีบุคลิกภาพแตกต่างในด้านทัศนคติเป็นประเภทเก็บตัว ส่วนอีกสามด้านมีบุคลิกภาพเหมือนกัน

ครูจิด อุดรมาศย์ (2532) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาบุคลิกภาพของนายอำเภอ โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF" ผลการวิจัยพบว่า นายอำเภอมีคะแนนบุคลิกภาพสูงในองค์ประกอบด้านเข้าสังคม ด้านมโนธรรม ด้านจิตใจอ่อนโยน ด้านความหวาดระแวง ด้านการเข้าใจ ความรู้สึกผู้อื่น และด้านความวิตกกังวล นอกจากนั้นนายอำเภอและนายอำเภอดีเด่นมีคะแนนบุคลิกภาพแตกต่างกันในองค์ประกอบด้านสติปัญญา การกล้าเผชิญ ความอิสระ เสรี และการควบคุมอารมณ์

นิหรา บุญโยม (2532) ทำวิจัยเรื่อง "คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู อยู่ในเกณฑ์ระดับมากทุกคุณลักษณะ ทั้งคุณลักษณะด้านส่วนตน คุณลักษณะด้านวิชาชีพ และคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ใน 10 อันดับแรก คือ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ การงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความรู้ความสามารถพิเศษในสาขาที่จะนิเทศ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีอัธยาศัยดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกระตือรือร้นแสวงหาความรู้วิทยาการใหม่ๆ อยู่เสมอ มีความเฉลียวฉลาดปฏิภาณไหวพริบดี มีวินัยในตนเอง และรู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น นอกจากนั้นการรับรู้ของผู้บริหารและครูพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มานะ เอี่ยมบิยะ (2532) ทำวิจัยเรื่อง "คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาด้านมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด ด้านความประพฤติอยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด 8 รายการ ด้านบุคลิกภาพส่วนตัวและเจตคติอยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด 19 รายการ

ประคอง เกื่อนการ (2532) ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาบุคลิกภาพของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF " ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ดีเด่นกับศึกษานิเทศก์ มีคุณลักษณะด้านองค์ประกอบด้านการเข้าสังคม ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านกล้าแสดงออก ด้านความร่าเริง ด้านมโนธรรม ด้านความกล้าเผชิญ ด้านจิตใจอ่อนโยน ด้านความระวาง ด้านความวิตกกังวล ด้านความอิสระเสรี ด้านการพึ่งตนเอง และด้านความเครียด มีคุณลักษณะบุคลิกต่างกัน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านสติปัญญา ด้านจินตนาการ ด้านการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และด้านการควบคุมอารมณ์

สุทธิมาลย์ กระจ่างวุฒิ (2533) ทำวิจัยเรื่อง "บุคลิกภาพของผู้นิเทศงานวิชาการ ภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัยพบว่า ผู้นิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีบุคลิกภาพด้านทัศนคติ เป็นประเภทเก็บตัว ด้านการรับรู้ความเป็นจริง เป็นประเภทมีความรู้สึกและการรู้ที่รวดเร็ว ด้านการพิจารณาตัดสินใจ ค่อนข้างรับรู้ เป็นประเภทใช้ความคิด เป็นเครื่องมือในการพิจารณาตัดสินใจ ด้านแบบนิยมที่ใช้ในการตัดสินใจ เป็นประเภทใช้การตัดสินใจ

สำหรับในต่างประเทศ ฮิกส์ (Hicke, 1960) ได้ส่งแบบสอบถามครูประมาณ 700 คน เกี่ยวกับคุณสมบัติของศึกษานิเทศก์ ผลการสำรวจสรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์ควรมีคุณสมบัติหลายประการด้วยกัน ได้แก่ ต้องเป็นคนรู้จักปรับตัว มีความยืดหยุ่นในการทำงาน รู้หลักในการร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่น มีวิธีการนิเทศการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ มีความคิดอย่างฉลาดรู้จักคิด ทั้งแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตลอดจนต้องเข้าใจสิ่งที่ผ่านมาแล้ว เพื่อนำไป เป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาในอนาคตต่อไป

ส่วน ลอนสเดล (Lonsdale 1967) ได้สรุปไว้ในงานวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพของศึกษานิเทศก์ไว้ว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีความรู้ดี มีความอดทน มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับผู้อื่นได้ และรู้จักปรับปรุงตนเอง และมีงานวิจัยในทำนองเดียวกัน ของ สเปียร์ส (Spears, 1953) ได้เสนอแนะว่า ศึกษานิเทศก์ควรมีลักษณะที่มีความจริงใจต่อบุคคลอื่น มีความยุติธรรม เข้าพบปะติดต่อได้ง่าย ยอมรับนับถือบุคคลอื่น มีความอ่อนน้อม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเป็นผู้นำ มีลักษณะต่าง ๆ เหมือนอย่างครู ชื่อสัตย์สุจริต มีจิตใจกว้างขวาง เป็นนักฟังที่ดี รู้สึกสนุกสนานในการทำงานในหน้าที่ และมีความรู้ทางจิตวิทยาการศึกษา ตลอดจนมีเจตคติในอันที่จะช่วยเหลือผู้อื่น

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในแต่ละอาชีพก็เห็นความสำคัญของบุคลิกภาพ จึงได้มีการทำวิจัยเพื่อศึกษาถึงบุคลิกภาพ แต่จากงานวิจัยพบว่า ไม่ได้มีการทำวิจัยเรื่องของบุคลิกภาพของผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษาไว้เลย มีแค่เพียงการศึกษาบุคลิกภาพของศึกษานิเทศก์ และผู้นิเทศการศึกษาระดับในโรงเรียนมัธยมศึกษาเท่านั้น ซึ่งสภาพการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาย่อมแตกต่างกันไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย